

| המאמר השלישי

78 א ב

217 א ב

54 א ב

103 א ב

רוב מה שבזה המאמר אינם דברים שניים ר"ל זולת אשר התבארו במה שקדם. ואמנם הם מאמרים סותרים המאמרים החולקים על מה שהתבאר ומה שבהם מכפל הדברים הנה היה הסבה בזה המחלוקת על המאמרים הנפסדים אשר אמרו הקודמים באלו הענינים וגם כן הנה קצת המופתים אשר הביא ארסטו באלו הדברים מקיפים במה שעבר הבאור בו ובמה שיבא אחר זה בספר ההויה וההפסד ואשר יראה שזה המאמר הוא במדרגת ההצעה למה שיעטרך אליו בספר ההויה וההפסד ודרך תחלה לבטל מה שנאמר בספר טימאוס והוא ספר מיוחס לאפלטון מאשר הגשמים מורכבים מהשטחים ולפי שאומר זה הדעת יאמר ג"כ שהשטחים מורכבים מהקוים והקוים מהנקודות לפי שהיחס אחד חייב מזה ארסטו | שתהינה הנקודות קצתם כבדות | וקצתם קלות וזה שלפי שהגשמים ימצאו מהם כבדים ומהם קלים הנה הנקודות אשר מהם הורכבו הגשמים הכבדים כבדות ואשר מהם הורכבו הקלים קלות. וזה אמנם יתבאר מזה הצד שאם לא היו לנקודות כבדות או קלות הנה לא יתוסף כבדות הגשם בהוספת הגשם אל אי זה שיעור הזדמן והמשל שאנחנו נציע גשם א' מורכב מעשר נקודות ולו כבדות ב' ואם נוסף שם בגשם ההוא נקודה והודינו שאין לה כבדות לא יתוסף בה כובד גשם א' וכן ימשך הענין נקודה אחר נקודה עד שיתוסף גשם א' אל אי זה שיעור הזדמן ויהיה לו תמיד כבדות אחד ר"ל כבדות ב' וזה מבואר הכזב וכן הענין בקלות ואם הודינו שהנקודה תוסיף כבדות כשתחובר בו הוא מבואר שיחוייב מזה שיהיה לנקודה ההיא כבדות ואם לא לא תוסיף כבדות הגשם ההוא וזה שהיא חוברה בו על צד ההתדבקות וההוספה לא על דרך שתשנה הגשם ההוא כי על צד השנוי היה אפשר שיחדש דבר בהתערבו עם דבר איכות לא

{2 שניים} שטם ¹⁵ || {3 מאמרים} ²² | הדברים | דברים ^{15, 25} || {4 על המאמרים} והמאמרים ²⁵ | באלו | על אלו ¹⁵ | באלו הענינים ²² | הנה ¹⁵ | המופתים ²⁵ || {5 באלו} באלה ²² || {6 ואשר} ¹⁵ || {7 שנאמר} שאמר ¹⁵ | ספר ²² | מיוחס ²² | מיוחד ²² | לאפלטון ²² | לאפלטון ²⁵ || {8 מהקוים} מהקוים ²⁵ || {9 אחד} ²⁵ | ארסטו ²⁵ | ארסטו ²² || {10 הנקודות אשר} > הנקודות אשר ²² | מהם הורכבו ¹ | הורכבו מהם ²⁵ | ואשר...11 הורכבו | ומאשר הורכבו הגשמים ²² | מהם הורכבו ² | הורכבו מהם הגשמים ²⁵ || {11 הורכבו} > הגשמים ¹⁵ | הצד ²² | מצד ²² | היו ²² | לנקודות ²⁵ | הנקודות ²⁵ || {12 כבדות} ¹⁵ | אל ¹⁵ || {13 הזדמן} ¹⁵ | הזדמן ²⁵ | ולא הזדמן ²² | ולא...13 הזדמן ¹⁵ | S ²⁵ || {14 שער} ²² | שם...14 ההוא ²⁵ | בזה הגשם ²⁵ || {15 לה} ²⁵ | לו ²² | בה ²² | בו ²² | אחר נקודה ²² || {16 אחד...כבדות} ²² | S ²⁵ || {17 כבדות} > שהנקודות ¹⁵ | כבדו ^{15, 25} || {18 לא} ²⁵ | שיתחדש ²² | שיתחדש ²² | S ²⁵ || {19 לא} ²⁵ | השנוי ²⁵ | ההוא ¹⁵ | שיחדש ²² | שיתחדש ²² | S ²⁵ ||

{2 דברים} מאמרים ²² || {3 מכפל הדברים} ממאמרים שניים ²² | היה...4 הנפסדים | הם בעבור המאמרים הסותרים ²² || {4 וגם כן} והם גם כן ²² || {5 זה} ⁹⁻¹¹⁻¹³ | שזה ²² | מכונת זה ²² | הוא ¹³ | שהוא ²² | במדרגת...אליו ²² | כהקדמה והנחה ²² | בספר ²² || {7 ודרך} ולזה דרך ²² | לבטל ²² | בבטול ²² | בספר טימאוס ²² || {8 יאמר} [בקטע שבא להלן הרלב"ג טוען בפירוט שהשטחים מורכבים מקוים ואלה מנקודות וטוען נגד המשתמע מכך שתהינה נקודות כבדות וכאלה קלות, זאת במלים שלו שאינן תואמות את מלות אבן קשד אשר טוען גם כן נגד המשתמע, שתהינה נקודות כבדות וכאלה קלות].

{2 רוב} מאת: 1,65 | ואמנם ²² | מאת: 1,65 || {3 ומה} ²² | מאת: 1,65 || {4 וגם} ²² | מאת: 1,66 || {5 מקיפים} ²² | מאת: 1,66 | ובמה ²² | מאת: 1,66 || {6 ואשר} ²² | מאת: 1,66 || {7 ודרך} ²² | מאת: 2,66 | מאשר ²² | מאת: 3,66 || {8 יאמר} ²² | מאת: 3,66 ||

היה לאחד מהם כמו הענין בעפצים עם הקופרוש אבל על צד ההתדבקות וההוספה לא יקרה כמו זה ואחר שהתבאר שיחוייב מזה הדעת היות הנקודות כבדות או קלות **הנה יחייב מזה ארסטו שתהיה הנקודה מתחלקת וזה שהכבד והקל במה שהוא כבד או קל הוא מתחלק** וזה שכבר אפשר שיונח לכל כבד יותר מעט כובד ממנו ולכל קל יותר מעט קלות ממנו | וזה במה שהוא כבד או קל לא במה שהוא כבד מה כאלו תאמר ארץ כי מזה הצד כבר תכלה החלוקה לפי שיחוייב שיהיה שם קטן גודל 5 יקבל צורת הארץ אבל במה שהוא כבד או קל. וכן ההחלק אל לא תכלית. ועוד שהכבד והקל הוא אם קשה או רך והקשה הוא הבלתי מקבל המתיחה וההתפשטות בעמקו והרך הוא המקבל המתיחה וההתפשטות בעמקו ומה שזה דרכו הוא גשם ומתחלק אל כל הרחקים. **ואחר כן לקח לבאר אי זה הם יסודות הגשמים** והיה הבאור בזה מזה הצד **בעבור שהיה גדר היסוד | שהוא אחרון מה שיותר אליו המורכב ראשונה ובעצמות ואולם אמרו ראשונה ובעצמות לשמירה מן המקרים וזה שלא יותך אליהם בעל גשם בעצמות כאלו תאמר השחרות והחום והשטחים והנה יראה כי אשר הוא בתאר הזה במורכבות הם אלו היסודות | הארבעה או קצתם וזה שאנחנו נראה הבקעת כאשר נשרפה השתנתה אל אש וארץ. וכאשר התבאר לו זה מענין היסוד חקר אם הם מתהוים בכללותם או נצחיים והתבאר שהם הווים נפסדים בחלקיהם בלתי נפסדים בכללותם וזה התבאר במה שקדם. וזה שאם היו מתהוים בכללם הנה יחוייב אם שיתהוו מגשם או מלא גשם ואם היתהו מלא גשם חוייב 15 שיהיה שם רקות נמצא קודם היתהוותם כמו שהתבאר במה שקדם. ויחוייב שימצא החומר הראשון מבלתי צורה בהכרח וזה שיחוייב שיחודש ראשונה הדבר אשר ממנו יתהוו היסודות עוד יתהוו ממנו. ואפשר שנאמר שהרצון באמרו ושימצא היולי מבלתי עצמות או שימצא היולי מבלתי צורה וזה כי אמרנו מלא גרם יסבול שתי כונות אם שיהיה | מלא דבר במוחלט ואז יתחייב הרקות או שיתהוו 79א**

1 {הקופרוש] הקופרוש מל. | אבל] 2^פ אבל^פ 2^פ. | יקרה] מל. || 2 {ואחר] מל. | שהתבאר] שהת^פ 2^פ. | או קלות] 3^פ. | יחייב] יחוייב 3^פ. || 4 {יותר... כובד] כובד יותר מעט 2^פ. | ממנו] 2^פ. | או...כבד] 5^פ. || 5 {גודל] גודל^פ. | גדול] מל. || 6 {יקבל] יקבל^פ. | יקבץ] מל. | ההחלק] התחלק 1^פ. | ההחלק] 2^פ. | והקל] או הקל 3^פ. | הוא] הנה 2^פ. || 7 {או רך] אורך מל. | הבלתי] בלתי 1^פ, 2^פ. | מקבל] <החלוקה> 1^פ. || 8 {הרחקים] החלקים 1^פ, 2^פ. | הם] מהם מל. || 9 {מזה] מזה^פ. | מזה] מל. | מזה] מל. || 10 {ואולם... ובעצמות] 2^פ. | מל. | מן המקרים] מהמקרים 1^פ, מל. || 11 {הוא] מל. | הם] 2^פ. || 12 {אלו] 2^פ, 1^פ. | אלו] 2^פ. || 13 {השתנתה] נשתנה מל. | וארץ] ארץ מל. | היסוד] היסודי 2^פ. | חקר] חקר 1^פ. | או] <או> מל. || 14 {בלתי... בכללותם] נצחיים 1^פ. | נצחיים בכללם 2^פ. || 15 {התהוו] יתהוו מל. || 17 {ממנו] ממנה מל. | יתהוו] יתהווה מל. || 18 {הרצון] שהראשון 1^פ. | מל. | ושימצא] והמצא מל. | מבלתי] מבלתי 1^פ, 2^פ. | מל. | מבלתי] מבלתי 1^פ, 2^פ. || 19 {אמרנו] <מבלי> 1^פ. | גרם] גשם 2^פ. | דבר] <במזל> 1^פ. | ואז] <אמרנו מלא גרם> 1^פ. | הרקות... שיתהוו] 1^פ.

2 {יחייב... מתחלקת] היו הנקודות מתחלקות מאת. || 3 {וזה... מתחלק] היה כל כבד וקל מאת. || 8 {אי... הם] כי מאת. || 9 {שיותר] שיותר מאת. || 10 {ראשונה] 13 ראשון מאת. || 12 {היסודות] הגשמים מאת. | וזה שאנחנו] הנה אנחנו מאת. || 13 {אש וארץ] שני חלקים אשי ועפרי מאת. | וכאשר התבאר] ובעבור שהתבאר מאת. | חקר] לקח שיחקור מאת. | מתהוים בכללותם] בכללם מתהוים מאת. || 15 {שאם] שהם אם מאת. | מגשם... גשם] מלא גרם או מגרם מאת. | היתהוו] היו מאת. | גרם] גרם מאת. | חוייב] התחייב מאת.

2 {הנה] מאת: 8,66. || 8 {ואחר] מאת: 9,66. || 9 {בעבור] מאת: 10,66. || 11 {והנה] מאת: 11,66. || 14 {וזה] מאת: 2,67.

מהחומר הראשון שאינו גשם על דרך האמת כי שם הגשם לא יוחלט אלא על הדבר הנמצא בפועל וגם כן הנה מה שאין לו צורה אין לו טבע ומה שאין לו טבע אין לו תנועה וכאשר לא היתה לו תנועה הנה אין לו מקום ולזה יתחייב גם כן שיחודש המקום קודם חדוש היסודות ואם יחודש המקום קודם ולא היה שם גשם טבעי הנה הוא רקות. או שנאמר שיתהוו היסודות מלא דבר במוחלט רצוני שלא 5 התחדש קודם החמר הראשון או שלא היה נמצא קודם. ואם היו מתהווים מגרם רצוני מגרם שיהיה בעל צורה מה הנה שם אם כן גרם יותר קודם מהיסודות יותכו אליו ואין אנחנו רואים דבר מזה כמו שקדם אבל נראה התכת כל אלו הגשמים המורכבים אל אלו היסודות או קצתם. אחר כן באר ארסטו שהיסודות אינם בעלי תכלית לא במספר ולא בכמות וזה דבר התבאר במה שקדם ובאר שהם | בהכרח יותר מאחד. אחר כן חפש איך הענין בהתהוותם בחלקיהם וזה שהוא מבואר שלא יתהוו 10 מזולתם שאם כן יהיה שם גשם יותר קודם מהם וכבר התבאר המנעו ולזה הוא מחוייב שיתהוו קצתם מקצת. וחפש איך הענין בזה אם הוא על צד ההרכבה והפרוד כמו שיאמרו קצת האומרים בחלק שלא יתחלק או על צד הנפוץ והיציאה כמו שיראה אבן דקליס ואנכסגוריש שהדברים נחבאים קצתם בקצת ובעת ההויה יצאו ויתראו. ובאר שאי אפשר שתהיה הויתם על אחד מאלו הפנים וזה דבר כבר התבאר בספר השמע והניח לבאר איך ענין ההויה וההפסד בחלקי אלו הגשמים הפשוטים 15 ר"ל היסודות בספר ההויה וההפסד.

218ב¹218ב¹

1 { מהחומר } מן החומר ²⁵ | מהחומר הראשון ^{מל} | לא ^{בר} לא ^{בר} || 2 { הנה ¹ | ^{מל} | לוי ⁵ | ^{מל} | הנה ² } ¹⁵ || 3 { יחודש } <שם> ¹⁵ || 4 { שם } ¹⁵ || 5 { שיהיה } שהוא ²⁵ || 6 { יותר קודם } קודם יותר ^{בר} | יותכו | ותבא ¹⁵ | אליו ^{מל} || 7 { אלו ¹ } ¹⁵, ²⁵, ^{מל} || 8 { בעלי ^{מל} | דבר } כבר ²⁵, ^{מל} || 9 { בהתהוותם } ההתהוותם ¹⁵ || 10 { שם ^{מל} | קודם } ¹⁵ || 11 { ההרכבה והפרוד } הפחד וההכרחה ¹⁵ | כמו | <שיראה> ¹⁵ || 12 { צד } ¹⁵ | אבן דקליס | בן דקליס ²⁵ | ואנכסגוריש | ואכסגוריש ^{מל} || 13 { אפשר } ^{מל} || 14 { השמע } ¹⁵ | השמע...15 בספר ^{מל} || 15 { היסודות } <הד' > ²⁵

3 { ולזה יתחייב } כי היה מתחייב ^{מאת} | שיחודש ^{מאת} | שיקדם ^{מאת} | קודם...1 היסודות | למתהווה ^{מאת} || 4 { שיתהוו היסודות } שיהיה ההויה ^{מאת} || 6 { מהיסודות } מהם ^{מאת} | ואין...7 שקדם | וכבר התבאר המנע זה ^{מאת} || 7 { באר } ובאר ^{מאת} || 8 { שהיסודות } שהם ^{מאת} | בעלי תכלית | תכליתיות ^{מאת} || 9 { בהכרח...מאחד } ובטל שהוא אחד ^{מאת} || 10 { שיתהוו } התהוות ^{מאת} || 11 { שיאמרו } שהיו רואים זה ^{מאת} | קצת האומרים | מי שיאמר ^{מאת} | בחלק...12 יתחלק | בחלקים אשר לא יתחלקו ^{מאת} || 12 { הנפוץ } ¹⁰ הכניסה ^{מאת} | שיראה | שיאמרו בעלי ההויה ^{מאת} || 13 { שאי...הפנים } שהוא ולא על צד אחד מאלו היא הויתם ^{מאת} || 14 { ענין...וההפסד } הענין בזה ^{מאת} || 15 { בספר } ¹³ אל ספר מאת

3 { ולזה } מאת: 3,67 || 4 { או } מאת: 4,67 {5} ואם מאת: 5,67 || 7 { באר } מאת: 9,67 || 9 { בהכרח } מאת: 11,67 || 10 { שיתהוו } מאת: 11,67 || 13 { ובאר } מאת: 12,67 || 14 { והניח } מאת: 1,68